

I
32 / 1981

Slovenski
narodopis

Na obálke: 1. strana: Ján Kupecký, Portrét Mateja Bela. Kópia olejomalby z konca 18. storočia, zhotovená neznámym kopistom podľa medzičasom strateného originálu. Obraz sa nachádza v Gemerskom múzeu v Rimavskej Sobote. Identifikoval ho Ladislav Saučín v štúdií Podobizeň Mateja Bela od Jána Kupeckého. *Ars, umelecko-historická revue Slovenskej akadémie vied*, 1969, 1, s. 103—112.

4. strana: Mapa Polomky k rukopisu M. Bela *Notitie Gemerskej župy* z r. 1720. *Bibliotheca Esztergom. Fotodok. ÚHV SAV*

K príspevku V. Urbanovej a J. Tibenského *Matej Bel a slovenský ľud*.

HLAVNÁ REDAKTORKA
Božena Filová

VÝKONNÁ REDAKTORKA
Zora Vanovičová

REDAKČNÁ RADA

Ján Botík, Soňa Burlasová, Václav Frolec, Viera Gašpariková, Emilia Horváthová, Soňa Kovačevičová, Igor Krištek, Milan Leščák, Ján Michálek, Ján Mjartan, Štefan Mruškovič, Viera Nosálová, Adam Pranda, Antonín Robek, Viera Urbanová

Slovenský národopis

ČASOPIS SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

**VEDA
VYDAVATELSTVO SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED
BRATISLAVA**

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.ceeol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

Urbancová, Viera — Tibenský, Ján: Matej Bel a slovenský ľud	7	Švehlák, Svetozár: K životu žánru balady v súčasnosti	145
LUDOVÁ BALADA — PROBLÉMY KOMPLEXNÉHO ŠTÚDIA ŽÁNRU		Mušinka, Mikuláš: Prínos Oresta Zilynského pre výskum slovanskej ľudovej balady	155
Úvod (Soňa Burlasová)	37	Krizová, Ildikó: Súčasný stav maďarského výskumu balád	163
Burlasová, Soňa: Ludová balada a jej vzťah k príbuzným epickým piesňam	39	ROZHLADY	
Hvišč, Jozef: Trojrozmernosť balady	51	K jubileu doc. PhDr. Jána Michálka, CSc. (Božena Filová)	168
Popovič, Anton: Interpretácia ľudovej balady	57	PhDr. Ján Kantár, CSc. päťdesiatnik (Svetozár Švehlák)	171
Beneš, Bohuslav — Popelka, Pavel: Lidová balada moravsko-slovenského pomezí	63	Štvrtstoročie činnosti Slovenskej národopisnej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied (Ema Drábiková)	172
Lunterová, Gabriela: Slovenské epické piesne a ich tematika	73	Medzinárodné kolokvium Slavistika v etnografickej vede socialistických krajín — súčasný stav a perspektívy, v Smoleniciach (Viera Nosáľová)	181
Krekovičová, Eva: Slovenská ľudová balada a epická pieseň z hľadiska geografického a lokálneho	79	Výstava fotografií J. Dérera v Martine a Bratislave (Adam Pranda)	182
Šrámková, Marta — Sirovátka, Oldřich: K poměru mezi českou a slovenskou lidovou baladou	93	RECENZIE A REFERÁTY	
Kraus, Cyril: Slovenská ľudová a literárna balada v 19. storočí	103	Riečnica-Harvelka (Lubica Chorváthová)	184
Gašparíková, Viera: K otázkam vzťahu balady a folklórnej prózy	111	M. Leščák — O. Sirovátka: Folklór a folkloristika (Viktor Krupa)	185
Liba, Peter: K poetike ľudovej balady Bola jedna stará vdova	115	E. Plicková: Maľované salaše (Jarmila Paličková-Pátková)	187
Kerulová, Marta: Špecifickosť lyrickej zložky v renesančnej balade Naša pani kňahne	125	L. V. Prikryl: Slovensko na starých mapách (Peter Podolák)	188
Kováčová, Juliana: Miesto balady v podpolianskom ľudovom speve	133	B. A. Rybakov: Jazyčestvo drevních slavian (Emília Horváthová)	190

Урбанцова, Вера — Тибенски, Ян: Матей Бел и словацкий народ . . .	7	Керулева, Марта: Специфичность ли- рической составляющей в ренессансной балладе <i>Naša pani kňahne</i>	125
НАРОДНАЯ БАЛЛАДА — ПРОБЛЕМЫ КОМПЛЕКСНОГО ИЗУЧЕНИЯ ЖАНРА		Ковачова, Юлиана: Место баллады в подполянском народном пении . . .	133
Введение (София Бурласова) . . .	37	Швеглак, Светозар: О бытовании жан- ра баллады в настоящее время . . .	145
Бурласова, София: Народная баллада и ее связь с родственными эпическими песнями	39	Мушинка, Микулаш: Вклад О. Зилин- ского в исследование славянской на- родной баллады	155
Хвищ, Йозеф: Трехразмерность баллады	51	Криза, Илдико: Современное состояние исследования баллад в Венгрии . . .	163
Попович, Антон: Интерпретация на- родной баллады	57	ОБЗОРЫ	
Бенеш, Бохуслав — Попелка, Павел: Народная баллада моравско-словацкой пограничной области	63	К юбилею доцента д-ра Яна Михалека, кандидата наук (Божена Филова) . . .	168
Лунгерова, Габрела: Словацкие эпи- ческие песни и их тематика	73	Д-ру Яну Кантару, канд. наук пятьдесят лет (Светозар Швеглак)	171
Крековичова, Эва: Словацкая на- родная баллада и эпическая песня с географической и локальной точек зрения	79	25 лет деятельности Словацкого этногра- фического общества при Словацкой Академии Наук (Ема Драбикова) . . .	172
Шрамкова, Марта — Сироватка, Олдржих: К соотношению между чеш- ской и словацкой народными баллада- ми	93	Международный коллоквиум Славистика в этнографической науке социалисти- ческих стран — современное состояние и перспективы, в Смоленицах (Вера Носалева)	181
Краус, Цирил: Словацкая народная и литературная баллада в 19 веке . . .	103	Выставка фотографий Й. Дерера в Мар- тине и Братиславе (Адам Пранда)	182
Гашпарикова, Вера: К вопросам связи баллады и фольклорной прозы	111	РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ	
Либя, Петер: К поэтике народной бал- лады <i>Bola jedna stará vdova</i>	115		

Urbancová, Viera, — Tibenský, Ján: Matthias Bel und das slowakische Volk	7	„Bola jedna stará vdova“	115
DIE VOLKSBALLADE — PROBLEME DES GESAMTSTUDIUM DES GENRES		Kerulová, Marta: Der spezifische Charakter der lyrischen Komponente in der Renaissanceballade „Naša pani kňahne“	125
Einleitung (Soňa Burlasová)	37	Kováčová, Juliana: Der Platz der Ballade im Volksliederrepertoire des Podpoľanie-Gebietes	133
Burlasová, Soňa: Die Volksballade und ihre Beziehung zu verwandten epischen Lieder	39	Švehlák, Svetozár: Das Leben der Ballade in der Gegenwart	145
Hvišč, Jozef: Die Dreidimensionalität der Ballade	51	Mušinka, Mikuláš: Der Beitrag Orest Zilynskijs zur Erforschung der slawischen Volksballade	155
Popovič, Anton: Eine Interpretation der Volksballade	57	Kriza, Ildikó: Derzeitiger Zustand der Balladeforschung in Ungarn	163
Beneš, Bohuslav — Popelka, Pavel: Die volkstümliche Ballade im mährisch-slowakischen Grenzgebiet	63	RUNDSCHAU	
Lunterová, Gabriela: Die slowakischen epischen Lieder und ihre Thematik	73	Jubiläum des Doz. PhDr. Ján Michálek CSc. (Božena Filová)	168
Krekovičová, Eva: Die slowakischen Volksballaden und epischen Lieder vom Aspekt ihres geographischen und lokalen Kontextes	79	PhDr. Ján Kantár, CSc. — fünfzigjährig (Svetozár Švehlák)	171
Šrámková, Marta — Sirovátka, Oldřich: Das Verhältnis zwischen der tschechischen und der slowakischen Volksballade	93	25 Jahre Tätigkeit der Slowakischen ethnographischen Gesellschaft bei der Slowakischen Akademie der Wissenschaften (Ema Drábiková)	172
Kraus, Cyril: Die slowakische volkstümliche und literarische Ballade im 19. Jahrhundert	103	Internationales Kolloquium Slawistik in der ethnographischen Wissenschaft der sozialistischen Länder in Smolenice (Viera Nosáľová)	181
Gašparíková, Viera: Zur Frage der Beziehung zwischen der Ballade und der Folkloreprosa	111	Eine Ausstellung der Photographien des J. Dérer in Martin und Bratislava (Adam Pranda)	184
Liba, Peter: Zur Poetik der Ballade		BÜCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE	

Urbancová, Viera — Tibenský, Ján: Matej Bel and the Slovak people	7	renaissance ballad Naša pani kňahne	125
FOLK BALLAD — THE PROBLEMS OF THE COMPLEX STUDY OF THE GENRE		Kováčová, Julian: The place of a ballad in the folk singing of the Poľana region	133
Introduction (Soňa Burlasová)	37	Švehlák, Svetozár: On the existence of the ballad genre at the present	145
Burlasová, Soňa: The folk ballad and its relation to the related epic songs	39	Mušinka, Mikuláš: The contribution of O. Zilynsky to the research of the Slavonic folk ballad	155
Hvišč, Jozef: Three-dimensionality of the ballad	51	Kriza, Ildikó: The recent state of the investigation of ballads in Hungary	163
Popovič, Anton: Interpretation of the folk ballad	57	COMMENTARY	
Beneš, Bohuslav — Popelka, Pavel: The folk ballad of the Moravian and Slovak borderland	63	To the life jubilee of doc. PhDr. Ján Michálek, CSc. (Božena Filová)	168
Lunterová, Gabriela: The Slovak epic songs and their theme	73	PhDr. Ján Kantár, CSc. is fifty years old (Svetozár Švehlák)	171
Krekovičová, Eva: The Slovak folk ballad and the epic song from the geographical and local aspect	79	25 years of the activity of the Slovak ethnographical society at the Slovak Academy of Sciences (Ema Drábiková)	172
Šrámková, Marta — Sirovátka, Oldřich: To the relationship between the Czech and Slovak folk ballad	93	The International Colloquium Slavistics in ethnographical science of the socialist countries — the recent state and perspectives, held in Smolenice (Viera Nosáľová)	181
Kraus, Cyril: The Slovak folk and literary ballad in the 19th century	103	The exhibition of J. Dérer's photographs in Martin and Bratislava (Adam Pranda)	182
Gašparíková, Viera: To the questions concerned with the relationships between ballads and folk prose	111	BOOKREVIEWS AND REPORTS	
Liba, Peter: On the poetics of the folk ballad	115		
Keruliová, Marta: A specific character of the lyrical component in the			

SLOVENSKÉ EPICKÉ PIESNE A ICH TEMATIKA

GABRIELA LUNTEROVÁ

Národopisný ústav SAV, Bratislava

Slovenská ľudová balada popri ľudových rozprávkach priťahovala od počiatkov zvýšeného záujmu o ľudovú slovesnosť najviac pozornosť zberateľov i bádateľov. Vďaka za to iste svojim umeleckým hodnotám, ako aj etickým zásadám. Počas celého 19. stor. boli ľudové balady stálou súčasťou rukopisných zbierok, vydavateľa Národných novín a časopisov pravidelne zaraďovali ukážky balád. Už v prvej zbierke slovenských ľudových piesní, v *Národných spievankách* J. Kollára (1834—1835), je zaradená samostatná skupina šesťdesiatich piesní, označená ako „Balady, romance, rozprávky“. Hoci len dve tretiny z tohoto množstva zodpovedajú nášmu dnešnému chápaniu balady, resp. epickej piesne, predsa ich už Kollár pomerne presne diferencuje od ostatných piesňových druhov.

Ako prvý sa pokúsil zosumarizovať poznanie ľudovej balady Karol A. Medvecký v zbierke *Sto slovenských ľudových balád* (1923), kde prihliadal i na variantové obmeny a snažil sa ich už aj tematicky roztriediť. Podľa obsahu ich rozdelil do desiatich skupín: legendárne, historické, rodinné, ľúbostné, nehody, násilnícke, zbojnícke, šibeničné, vojenské, elegické.¹

Druhá zbierka balád, *Slovenské ľudové balady* M. Kolečányiovej (1948), vychádza prevažne z rukopisných

prameňov, viaceré texty sú v nej nové a objavné, no pri ich triedení podľa látkovej osnovy autorka poukazuje na určité ťažkosti.²

Najrozsiahlejší výber slovenských ľudových balád predkladá v r. 1956 Jiří Horák. Po preštudovaní všetkých knižne i časopisecky vydaných textov zhromaždil spolu 844 piesní, ktoré sa ako prvý pokúsil zhodnotiť a roztriediť. Zo zisteného množstva textov vyčlenil 262 samostatných látkových osnov a pretože tento počet je vysoký, nepredpokladal, že by sa v budúcnosti podstatne zväčšil. Pri triedení materiálu si za hlavné kritérium postavil predpokladanú dobu vzniku. Nebolo jednoduché uplatniť dôsledne toto kritérium. Darilo sa mu to iba v tých prípadoch, keď „látková osnova piesne alebo jednotlivé motívy ju zaraďujú do určitého dejinného obdobia. Vo väčšine piesní niet takej možnosti, a preto sa treba uspokojiť s rozdelením tematickým.“ Jeho chronologické delenie obsahuje päť skupín: 1. Ohlasy dávnych vekov, 2. Ľud a feudálni páni, 3. Z tureckých čias, 4. Piesne vojenské, 5. Piesne zbojnícke, do ktorých zaradil 61 textov. Druhú, väčšiu časť textov (71), zaradil do poslednej skupiny — Z dávna i nedávna — a rozčlenil ich tematicky.³

Zbierka S. Burlasovej *Ľudové balady na Horehroní* (1969) zobrazuje

život tohoto žánru v ohraničenom regióne. Pomerne bohatý materiál (127 zápisov, z toho 53 samostatných látok) triedi autorka do šiestich skupín na základe ich tematiky: 1. skupinu tvoria epické piesne s prvkami fantastiky, animizmu a mágie, 2. skupinu — piesne s historickým pozadím, 3. skupina sú balady zbojnícke, v 4. sa odrážajú zložené vzťahy rodinné, v 5. sú balady s ľúbostnou tematikou a 6. tvoria balady o strate panenstva. Toto triedenie, ako autorka podčiarkuje, zodpovedá a je prispôbené konkrétnemu horehronskému materiálu.⁴

Zatiaľ posledná zbierka balád, *Slovenská ľudová balada v interetnickom kontexte* od O. Zilynského (1978) podáva 40 textov balád, ktoré sú porovnávané s príslušnými verziami moravskými, poľskými a ukrajinskými. Zbierka poskytuje základný obraz o vývine a živote balady v západoslovanskom územnom zoskupení. Pri obsahovom triedení materiálu autor volí princíp, ktorý vychádza „z priamej podstaty žánru“, a síce podľa obsahu a rozuzlenia dramatického konfliktu. Výsledkom tohoto triedenia sú štyri tematické skupiny: 1. Čarodejné premeny a stretnutia s mŕtvymi, 2. Vraždy, poranenia a samovraždy, 3. Vojna a jej následky, 4. Láska a dobrodružstvo.

Ako je možné vidieť z tohoto krátkeho prehľadu, triedenie takého rôznorodého žánru akým je ľudová balada nie je vôbec jednoduché. Tým viac, že takmer do našich čias nebolo zjednotené ohraničenie skúmaného materiálu a z toho vyplývajúce definovanie predmetu bádania, ľudovej balady. Táto situácia nie je špecificky slovenská. Narazili na ňu i bádatelia, ktorí sa zúčastnili prvej porady o Európskom katalógu balád v r. 1966. Na vypracovanie katalógu sa podujala Komisia pre ľudovú poéziu pri SIEF. Členmi tejto komisie sú i zástupcovia z Československa. Účelom Európskeho katalógu balád nebude

len prehľad tém, ale jeho roztriedený materiál sa stane východiskovým bodom pre štúdium žánru a v konečnom dôsledku poskytne možnosť vyčerpávajúco definovať baladu. Pre začiatok bola prijatá pomocná charakteristika, že „balady (výpravné piesne) sú piesne s dejovým obsahom, odohrávajúce sa v dramatickej forme (dialógy) a koncentrujúce sa na jednu, centrálnu rozpracovanú tému alebo na jeden ústredný konflikt“.⁶ Na základe tejto pomocnej definície boli balady zoradené do systému podľa tém, pričom téma bola definovaná ako „základná myšlienka, z ktorej vyrastá rozprávanie (dej) a ktorá tento dej zvierá“. Tematicky má byť materiál najprv usporiadaný do jedenástich skupín: I. Balady magicko-mýtického obsahu, II. Výpravné piesne náboženského obsahu, III. Láska, IV. Rodina, V. Sociálne konflikty, VI. Historické výpravné piesne, VII. Bitky, zápasy a hrdinské činy, VIII. Rany osudu a pohromy, IX. Ľudská krutosť, X. Humorné piesne, XI. Príroda a kozmos. Tieto skupiny tvoria hlavné heslá, potom sa v podrobne rozpracovaných podskupinách aplikuje realizovanie hlavnej témy.

Predpokladom vzniku medzinárodného katalógu sú národné katalógy, vybudované na základe jednotného európskeho triedenia, avšak s prihliadnutím na špecifické zvláštnosti národného materiálu. Preto boli vyzvané členské štáty SIEF, aby sa podieľali na príprave národných katalógov.

Na Slovensku začal vznikať archív ľudových balád v polovici sedemdesiatych rokov. Vznikal excerpciou všetkých najdôležitejších prameňov, publikovaných od konca 19. stor. až do súčasnosti, ako aj excerpciou významnejších archívov (archív NÚ SAV, UVÚ SAV, Matice slovenskej, Ústavu etnografie a folkloristiky ČSAV — odbočka Brno). Podrobnou excerpciou bolo získaných asi 4000 textov. Pri tejto práci sa ukázalo, že tradičné označenie ľudov-

vá balada neobsiahne celý materiál získaných piesní. Sú v ňom totiž nielen tradičné balady, ale aj jej akoby ďalšie vývinové stupne — romance a novelistické piesne (tak ako ich bližšie charakterizuje S. Burlasová vo svojom príspevku). Preto sme prijali pre označenie tohto žánru názov — epické piesne.

Texty vybraných piesní sa opisovali trojmo, boli opatrené potrebnými bibliografickými údajmi, ako aj údajom o existencii melódie k tomu-ktorému textu kresbou označujúcou notu a boli roztriedené. Prvý exemplár je zoradený pod hlavičkou pôvodného celku (zbierka piesní, resp. archívny celok). Druhý exemplár je roztriedený tematicky, na základe osnovy návrhu Komisie pre ľudovú poéziu pri SIEF, ako sme ho uviedli vyššie, s tým rozdielom, že X. tematická skupina — Humorné balady — bola vypustená a materiál rozdelený do jednotlivých skupín. Tretí exemplár je roztriedený podľa lokalít výskytu.

Archív epických piesní je uložený v oddelení folkloristiky NÚ SAV a je k dispozícii folkloristickému štúdiu domácich pracovníkov, ako aj porovnávaciemu štúdiu zahraničných pracovníkov. Služí tiež pracovníkom z iných vedných disciplín, ktorí využívajú vo svojej práci ľudový piesňový materiál. V konečnom dôsledku bude archív epických piesní podkladom pre vypracovanie katalógu slovenských epických piesní, keď bude zaistené ich vydanie tlačou.

V ďalšej časti príspevku chceme bližšie hovoriť o tematike našich epických piesní na základe ich súpisu. Hoci triedenie epických piesní do desiatich skupín a mnohých podskupín (podľa vyššie uvedeného medzinárodného triedenia) poskytuje priestor pre pomerne presné zaradenie príslušnej látky, predsa sme narazili na určité ťažkosti. Niektoré epické piesne nie sú totiž z hľadiska tematiky jednoznačné, môžu sa v nich prelínať dve látky, spadajúce do dvoch

rôznych tematických skupín (napr. látka Žena zabije manžela — IV. i VIII. skup.). V takých prípadoch sme pre zaatriedenie uprednostnili látku nadradenú, prevažujúcu, ktorá však bude mať pri spracovaní katalógu krížový odkaz na druhú príslušnú tematickú skupinu.

Pri charakterizovaní jednotlivých tematických skupín epických piesní sme použili štatistickú metódu. Celý textový materiál považujeme za štatistický súbor so 4000 jednotkami. Štatistická jednotka — text — je nositeľom štatistického znaku, ktorým je v našom prípade látka. Napriek rozsiahlemu súboru (množstvu textov) sme na základe triedenia materiálu do tematických skupín vyčlenili 258 látok, ktoré majú veľmi rozdielne textové zastúpenie, od jedinečných záznamov až po látku, ktorú máme doloženú 191 textami. Na získanie prehľadu o frekvencii tej ktorej látky, čiže o počte textov na 1 látku, sme vypracovali tabuľku. Podľa tabuľky zistíme frekvenciu látok vzhľadom na jednotlivé tematické skupiny. Vo zvislom stĺpci tabuľky uvádzame počet textov na jednu látku v skupinách rozdelených po 10, pričom sme ako prvú vyčlenili skupinu, v ktorej máme jednu látku doloženú vždy len jedným textom, jediným záznamom. Takýchto jedinečných látok máme v našom materiáli 81. Početnú skupinu tvoria aj látky, zastúpené 2—10 textami, je ich 86. So vzostupom počtu textov na jednu látku postupne klesá celkový počet látok. Na konci zisťujeme, že nad 100 textov majú 3 látky. Tieto látky môžeme súčasne pokladať za najrozšírenejšie v našom materiáli. Ak si za spodnú hranicu frekvencie látky určíme 40 textov, čiže ak máme jednu látku doloženú 40 textami, čo je podľa nášho názoru dostatočné množstvo vzhľadom na územie Slovenska, dostaneme podľa uvedenej tabuľky 35 látok, ktoré tvoria vzhľadom k svojmu rozšíreniu základné jadro slovenských epických piesní. Na druhej stra-

Tabuľka najfrekvencovanejších látkových typov slovenských epických piesní

Tematická skupina	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	Spolu
Frekvencia 1	1	10	18	3	6	0	12	9	10	6	81
2—10	1	7	34	5	4	3	11	9	8	2	86
11—20	0	4	13	3	1	2	4	1	3	4	35
21—30	1	0	5	0	1	0	1	1	0	1	10
31—40	0	0	6	0	0	1	4	0	0	0	11
41—50	1	0	12	1	0	0	0	0	0	0	14
51—60	2	0	4	0	1	0	2	0	0	0	9
61—70	0	0	1	1	1	1	1	1	0	0	6
71—80	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	2
81—90	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
91—100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
nad 100	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	3
											258

ne by bolo zaujímavé sledovať jedinečné látky, resp. látky doložené 2—10 textami, ich priestorové, lokálne rozšírenie, prípadne ich vzťah k frekvencovaným látkam. Bol by to jeden z mnohých ďalších možných prístupov v práci s bohatým materiálom epických piesní v našom archíve.

Z globálneho pohľadu na jadro najfrekvencovanejších látkových typov epických piesní v rámci Slovenska výrazne vystúpi do popredia skupina osemnástich látok s ľúbostnou tematikou. Ich počet vysoko prevyšuje zastúpenosť látok vo všetkých ostatných tematických skupinách. Ďalším pre Slovensko charakteristickým druhom sú podania dotýkajúce sa rodinných vzťahov, z ktorých máme v jadre zastúpených 6 látok; rovnakým počtom typov — po 3 — sú v jadre zastúpené skupiny balád magicko-mýtického charakteru a podania zbojnícke a vojenské. Najmen-

šiu frekvenciu vykazujú v rámci Slovenska legendy.

Na záver nášho stručného pohľadu na materiál slovenských epických piesní uvádzame incipity a látky 35 najfrekvencovanejších látkových typov.

1. *A tam hore pod javorom* (191) — zbojník zabije svoju ženu
2. *Vyletel vták hore pod oblaky* (131) — zranený vojak sa vracia ako vták k milej a zomiera u nej
3. *Juliana krásna panna* (108) — sestra otrávi brata
4. *Vydala mamka, vydala dcéru* (86) — vydatá dcéra sa vráti k matke ako vták
5. *Kdeže si bola Anička moja* (71) — dcéru otrávia na bále (na svadbe)
6. *Myjava, Myjava* (71) — mládenec sa utopil, keď brodil kone
7. *Čo som ti urobila, keď sa na mňa tak hneváš* (67) — milý zomiera od žiaľu v deň svadby svojej milienky

8. *V tom anglickom poli* (64) — bratia nájdú stratenú sestru
9. *Pásol Jano dva voly* (62) — zbojníci (hájnici) zabijú pastiera
10. *Ten prešporský mýtny* (62) — Turkova nevesta spácha samovraždu
11. *Čo sa stalo nové, v tom Kobeliarove* (69) — zbojníka (Vdovčika, Jánošíka) vedú na šibenicu
12. *Chodila liška po mraze* (65) — horár zastrelí milú miesto lišky
13. *Išli hudci horou* (54) — matka zakľaje dcéru v javor
14. *Išlo dievča na vodu* (54) — diabol odnesie hriešnu dievčinu do pekla
15. *Išlo dievča trávu žati* (52) — dievča žalo na panskej lúke, pán si ju vezme za ženu
16. *Stála svadba, stála* (53) — opovrhnutý ženich zabije nevestu v svadobnú noc
17. *Keď sa Janík na vojnu bral* (53) — milý sa vráti z vojny, milá ho pozná podľa prsteňa
18. *Bola jedna hrdlička* (56) — sokol oplakáva mŕtvu milú
19. *Od Mikuláša v tom poli* (54) — odsúdený na šibenicu
20. *Hory, hory, čierne hory* (59) — brat (syn) sa nevracia z vojny
21. *Bola vojna kázaná* (57) — najmladšia dcéra ide do vojny namiesto otca
22. *V hľbokej dolina* (48) — matka zakľaje dcéru v srnu
23. *Kúpalo sa dievča v mori* (49) — mládenec (pán) zviezol dievča
24. *Bol raz jeden kráľ uhorský* (48) — muž preoblečený za ženu zvedie dievčinu
25. *Od mestečka ku mlynu* (46) — mlynár zabije ženinho milenca
26. *V tom hájičku je tam domček* (50) — zradená milenka navštevuje po smrti milého
27. *Tam dolu, tam dolu, tam dolu ďaleko* (49) — zamurovaná dcéra
28. *Išiel Janík na vohľady* (41) — matka otrávi syna miesto nevesty
29. *Viem ja jeden zámoček* (46) — bratia zabijú sestrinho milenca
30. *Keď som išiel cez jeden les* (41) — pútnik, ktorý sa vrátil, rozpráva sa s mŕtvou milou
31. *V tom širom poli kríž pevne stojí* (47) — zradený milý zabije nevernú milenkú
32. *Čo ty milá za lásku máš* (49) — putovanie s milým, (dokaličí) zavraždí milú
33. *Šli dievčence na jahody* (47) — prievozník dokaličí milú
34. *Čo sa stalo v meste Olomouci* (50) — milenec zabije milenkú pre majetkové rozdiely
35. *Pod vysokým nebom široká cestička* (44) — siroty sa rozprávajú s matkou ležiacou v hrobe

POZNÁMKY

- 1 MEDVECKÝ, K. A.: Sto slovenských ľudových balád. Bratislava, 1923.
- 2 KOLEČANYI, M.: Slovenské ľudové balady. Rožňava, 1948.
- 3 HORÁK, J.: Slovenské ľudové balady. Bratislava, 1956.
- 4 BURLASOVÁ, S.: Ludové balady na Horehroní. Bratislava, 1969.
- 5 ZILYNSKYJ, O.: Slovenská ľudová balada v interetnickom kontexte. Bratislava, 1978.
- 6 KOSOVÁ, M.: Katalóg európskych balád. Slov. Národop. 18, 1966, s. 647—661.

Резюме

Классификация словацких народных баллад с самого начала появления интереса к этому фольклорному жанру была проблематичной. В ней переплетались различные критерии и точки зрения, часто и у одного и того же автора.

При классификации текстов словацких эпических песен, собранных в архиве Института этнографии САН, мы использовали тематическое деление на 11 групп в соответствии с подготавливаемым Европейским каталогом баллад, однако с учетом специфики словацкого материала.

Из общего числа приблизительно 4000 текстов эпических песен в отдельных тематических группах мы выделили всего 258 различных типов материала, имеющих различное текстовое представление, начиная от одиночных записей и кончая материалом,

который содержится в 191 записи. При изучении частоты появления, то есть количества текстов на 1 тип материала, мы выделили 35 материалов, содержащихся не менее чем в 40 текстах. Эти 35 материалов мы считаем репрезентативным ядром словацких эпических песен. Половина из них (18) представляет эпические песни о любви 6 часто встречающихся типов материала относится к группе, касающейся семейных отношений, по 3 типа материалов имеют в ядре группы баллад магическо-мистического характера и повествования о разбойниках и солдатах, по 2 типа материалов эпических песен отражают социальные конфликты и удары судьбы, стихийные бедствия; один материал относится к группе повествовательных исторических песен.

DIE SLOWAKISCHEN EPISCHEN LIEDER UND IHRE THEMATIK

Zusammenfassung

Die Klassifikation der slowakischen Volksballaden war schon von allem Anfang des wissenschaftlichen Interesses für dieses Folkloreggenre an problematisch. Es vermischten sich beim Klassifizieren verschiedene Kriterien und Aspekte, nicht selten auch bei ein und demselben Autor.

Bei der Klassifikation der Texte der slowakischen epischen Lieder, die das Archiv des Ethnographischen Institutes der Slowakischen Akademie der Wissenschaften enthält, bedienen wir uns einer thematischen Einteilung in 11 Gruppen, gemäß dem vorbereiteten Europäischen Balladenkatalog, jedoch unter Berücksichtigung der spezifischen Züge der slowakischen Balladen.

Aus der gesamten Anzahl von etwa 4000 Texten epischer Lieder wählten wir in den einzelnen thematischen Gruppen insgesamt 258 verschiedene Stofftypen aus, deren textliche Vertretung sehr unterschiedlich ist: angefangen von Aufzeichnungen, die

nur einmal belegt sind, bis zu einem Stoff, den wir in 191 Aufzeichnungen vorfanden. Bei der Untersuchung der Frequenz der Texte, also bei der Feststellung der Anzahl von Texten, die auf einen Stofftypus entfallen, konnten wir 35 Stoffe definieren, die in mindestens 40 Texten belegt sind. Diese 35 Stofftypen halten wir für den repräsentativen Kern der slowakischen epischen Lieder. Die Hälfte von ihnen, insgesamt achtzehn, stellen epische Lieder mit dem Motiv der Liebe dar, sechs stark frequentierte Stofftypen gehören zur Gruppe der Lieder über Familienthemen, je drei Stofftypen zur Gruppe der Balladen magisch-mythischen Charakters bzw. zu den Liedern über Räuber und Soldaten, je zwei Stoffe zur Gruppe epischer Lieder über soziale Konflikte bzw. über Schicksalsschläge oder Katastrophen, ein Stoff gehört zur Gruppe der historischen erzählenden Lieder.

Slovenský národopis

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej
akadémie vied

Ročník 32, 1984, číslo 1

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej
akadémie vied

Hlavná redaktorka
Čl. kor. SAV BOŽENA FILOVÁ

Výkonná redaktorka
PhDr. ZORA VANOVIČOVÁ

Typografia: *Eva Kovačevičová*

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc.,
PhDr. Soňa Burlasová, CSc., doc. PhDr.
Václav Frolec, CSc., PhDr. Viera Gašparí-
ková, CSc., doc. PhDr. Emília Horváthová,
CSc., PhDr. Soňa Kovačevičová, CSc.,
PhDr. Igor Krištek, CSc., PhDr. Milan Leš-
čák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek, CSc.,
PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc. PhDr. Štef-
an Mruškovič, CSc., PhDr. Viera Nosáľo-
vá, CSc., PhDr. Adam Pranda, CSc., prof.
PhDr. Antonín Robek, DrSc., PhDr. Viera
Urbanová, CSc.

Redakcia: 813 64 Bratislava, Klemensova 19
Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného
povstania, n. p., Martin

Registr. zn. F 7091

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné pred-
platné Kčs 80,—

Rozširuje, objednávky a predplatné prijí-
ma PNS — ÚED, Bratislava, ale aj každá
pošta a doručovateľ. Objednávky do za-
hraničia vybavuje PNS — Ústredná expe-
dícia a dovoz tlače, Gottwaldovo nám. 6,
884 19 Bratislava.

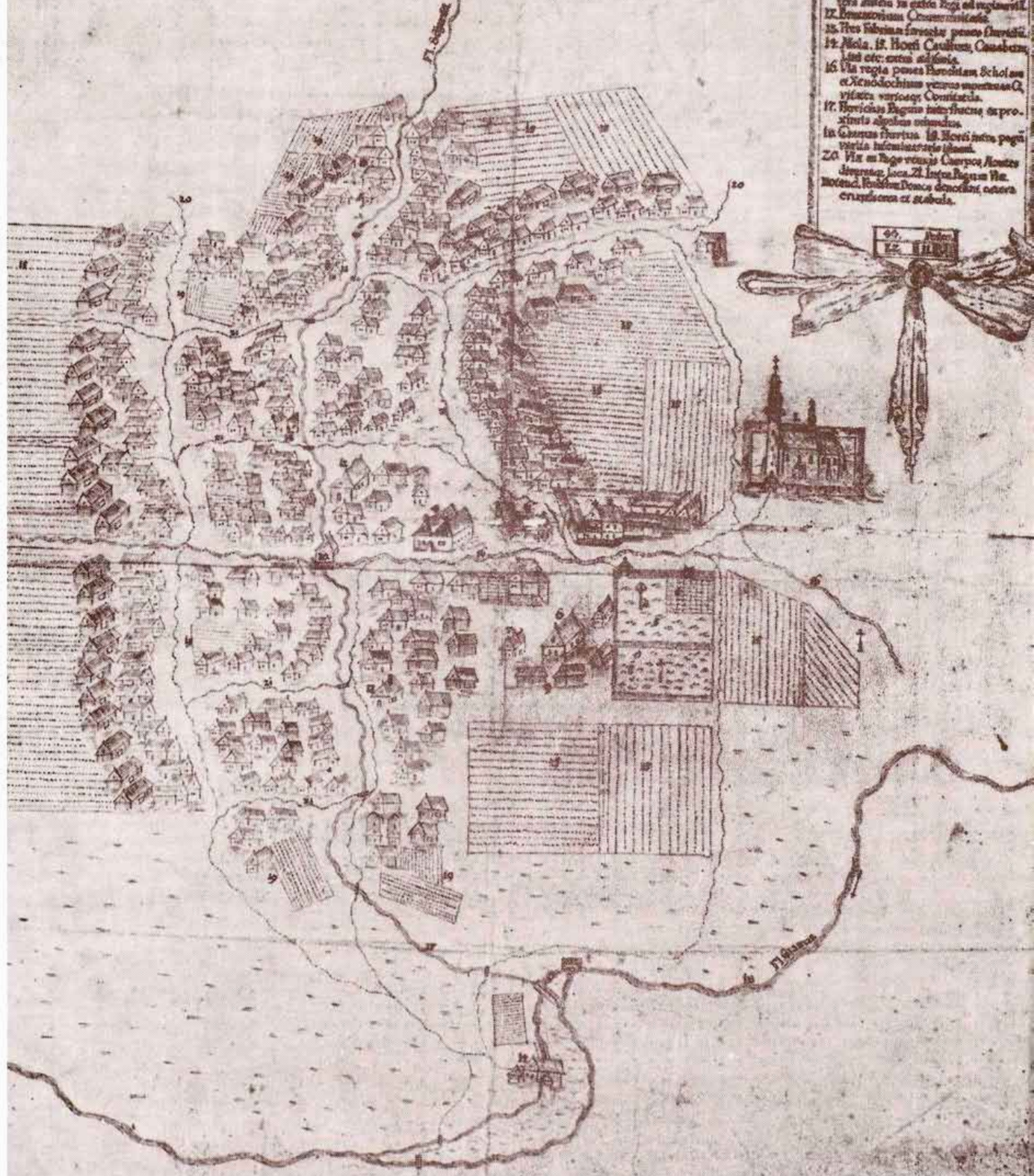
© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej aka-
adémie vied, 1984

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ
Журнал Института этнографии Словацкой Ака-
демии Наук
Год издания 32, 1984, № 1
Издается четыре раза в год
«ВЕДА», издательство Словацкой Академии
Наук
Редакторы Д-р Божена Филова и Д-р Зора
Вановичова
Адрес редакции: 813 64 Братислава, Клемен-
сова 19

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE
Zeitschrift des Ethnographischen Institutes
der Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften
Jahrgang 32, 1984. Nr. 1. Erscheint viermal
im Jahre
Herausgegeben vom VEDA, Verlag der
Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften
Redakteure PhDr. Božena Filová und
PhDr. Zora Vanovičová
Redaktion: 81364 Bratislava, Klemenso-
va 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY
Journal of the Ethnographic Institute of
the Slovak Academy of Sciences
Volume 32, 1984, No. 1
Published quarterly by VEDA, the Pub-
lishing House of the Slovak Academy of
Sciences
Managing Editors PhDr. Božena Filová
and PhDr. Zora Vanovičová
Editor: 813 64 Bratislava, Klemensova 19
L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE
Revue de l'Institut d'Ethnographie de
l'Académie slovaque des sciences
Anné 32, 1984, No. 1
Parait quatre fois par an, Editions de VE-
DA, maison d'édition de l'Académie slova-
que des sciences
Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et
PhDr. Zora Vanovičová
Rédaction: 813 64 Bratislava, Klemensova
19

Distributed in the socialist countries by
SLOVART Ltd., Leningradská 11, Brati-
slava, Czechoslovakia, Distributed in West
Germany and West Berlin by KUBON
UND SAGNER, D-8000 München 34, Post-
fach 68, Bundesrepublik Deutschland. For
all other countries, distribution rights are
held by JOHN BENJAMINS, B. V., Peri-
odical Trade, Amsteldijk 44, 1007 HA Am-
sterdam HOLLAND

1. *St. Michaelis*
 2. *St. Peter et Paulus*
 3. *St. Martinus*
 4. *St. Nicolaus*
 5. *St. Johannes*
 6. *St. Petrus*
 7. *St. Andreas*
 8. *St. Bartholomaeus*
 9. *St. Mattheus*
 10. *St. Marcus*
 11. *St. Lucas*
 12. *St. Paulus*
 13. *St. Petrus ad Vincula*
 14. *St. Petrus ad Subura*
 15. *St. Petrus in Vinetis*
 16. *St. Petrus in Campo Maris*
 17. *St. Petrus in Vaticano*
 18. *St. Petrus in Urbe*
 19. *St. Petrus in Portu*
 20. *St. Petrus in Carcere*

100
 100